

PRAKSİS VE SINIFSA EŞİTSİZLİK ARASINDA BİREY: LIU XINWU'NUN BAŞÖĞRETMEN ÖYKÜSÜNE SARTERYEN BİR YAKLAŞIM¹

Gizem KARAAĞAÇ*
Didem YILMAZ**

Öz

Bu çalışmanın konusu, Çin Kültür Devrimi sonrasında ortaya çıkan ve Yara İzi edebiyatı olarak anılan dönemde ortaya konan Başöğretmen adlı uzun öykünün Sartre'ın praxis kavramı ekseninde incelenmesidir. Söz konusu öykünün net bir olay örgüsü olmamakla birlikte, Başöğretmen olarak anılan baş karakter Zhang Öğretmen etrafında şekillenmektedir. Öğretmen ve öğrenci ilişkileri üzerinden, sınıfsal eşitsizliğe atıf yapan öykü dönemin politik arka planından etkilenmiştir. Öykü, Sartre'ın praxis kavramı üzerinden bireyin sınıfsal eşitsizliklerle mücadelesini incelemek için uygun bir malzeme niteliğindedir. Öykü, bireyin kendi özgürlüğünü toplumsal koşullar içerisinde inşa etmesine vurgu yapar bu durum ise praxis kavramı ile örtüşmektedir. Çalışma, Sartre'ın varoluşçu Marksizm anlayışı çerçevesinde, yapısal kısıtlamalar ile bireysel praksisler arasındaki diyalektiği görünür kılmayı amaçlamıştır. Zhang Öğretmen'in sorunlu bir karakter olarak öne çıkan Song Baoqi'yi sınıfa dahil etmesi ve diğer öğrencilerinin ideolojik katılıklarını yönlendirmesi gibi eylemler üzerinde praksisin hem bireysel hem de kolektif düzeyde nasıl işlediği açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, öyküdeki sınıf ortamı, yalnızca bireysel travmaların görünür kılındığı bir alan değil, aynı zamanda özgür seçimlerin ve eylemlerin gerçekleştirildiği bir sahne olarak konumlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Sartre
Praxis
Sınıfsal Eşitsizlik
Yara İzi Edebiyatı
Başöğretmen

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi:
05.10.2025
Kabul Tarihi:
21.10.2025
E-Yayın Tarihi:
31.12.2025

¹ Yayınlanmamış doktora tezinden üretilmiştir.

* Öğretim Görevlisi, Kapadokya Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu. karaagacgizem@gmail.com. ORCID: 0000-0003-3334-3344. DOI:10.61134/audodilider.1797330.

** Doktor Öğretim Üyesi, Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Çin Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. didem@erciyes.edu.tr. ORCID: 0000-0002-3828-4622. DOI:10.61134/audodilider.1797330.

THE INDIVIDUAL BETWEEN PRAXIS AND CLASS INEQUALITY:
A SARTERIAN APPROACH TO LIU XINWU'S STORY OF THE
HEAD TEACHER

Abstract

*This study analyzes the short story *The Head Teacher*, written during the period known as Scar literature, which emerged after the Chinese Cultural Revolution. It uses Sartre's concept of praxis as the lens. The narrative lacks a clearly defined plot and centers on Teacher Zhang, also called the "Head Teacher." Through its portrayal of teacher-student relations, the story alludes to class inequality and reflects the political climate of the time. It serves as a valuable text for examining how individuals confront class-based inequalities through the framework of Sartrean praxis. The story highlights how individuals construct their own freedom within specific social conditions. This dynamic aligns with Sartre's notion of praxis. Within the framework of Sartre's existential Marxism, this study makes visible the dialectical relationship between structural constraints and individual acts of praxis. It explores how praxis operates on both individual and collective levels. This is shown through Zhang's actions, such as integrating Song Baoqi, who is known as a problematic student, into the class and guiding his students away from ideological rigidity. The study posits that the classroom represents both a space to reveal personal trauma and a site for free, transformative actions, making it central to understanding praxis within the story.*

Keywords

*Sartre
Praxis
Class Inequalities
Scar Literature
The Head Teacher*

Article Info

Received: 05.10.2025
Accepted: 21.10.2025
E-Published: 31.12.2025

Giriő

Liu Xinwu (刘心武1942-) Çağdaş Çin edebiyatının önde gelen yazarlarından biri olup, özellikle Mao sonrası dönemde ortaya çıkan edebi akımın öncü isimlerindedir. Kasım 1977'de yayınladığı *Başöğretmen* (班主任 *Banzhuren*) adlı öykü, on yıllık Kültür Devrimi sürecinin hemen ardından Çin edebiyatında yeni bir dönemin başlangıcını simgeleyen eserlerden biri olarak kabul edilir. Nitekim, *Başöğretmen* Kültür Devrimi'nin eğitim ve kültür politikalarını cesurca eleştirerek dönemin "Yara İzi Edebiyatı" akımına öncülük etmiştir. Yara İzi Edebiyatı, 1977-1979 yılları arasında ortaya çıkan ve Kültür Devrimi'nin toplumda açtığı yaraları, travmaları dile getiren eserlerden oluşan edebi akımın adıdır. *Başöğretmen* öyküsü, devrimin yıkıcı etkilerinden zarar görmüş öğrencilerin bulunduğu bir sınıfta, idealist bir öğretmenin verdiği insani mücadeleyi anlatmaktadır. Halkın uzun süredir bastırılmış sorunlarını, hayal kırıklıklarını ve acılarını dile getirebileceği bir mecra arayışının yoğunlaştığı bir

dönemde ortaya çıkan bu öykü, yayınlandığı dönemde büyük yankı uyandırmıştır. Bir başka deyişle, Liu Xinwu, bu öyküyle hem Kültür Devrimi'nin yaralarını görünür kılmış hem de Mao sonrası edebiyatta toplumsal eleştiri geleneğinin kapılarını aralamıştır.

Bu çalışmada, Jean-Paul Sartre'ın, Marksizm'e varoluşçu bakış açısı temel alınarak *Başöğretmen* öyküsünün analiz edilmesi hedeflenmektedir. Sartre, *Yöntem Araştırmaları* (1981) ve *Diyalektik Aklın Eleştirisi* (2004) gibi eserlerinde Marksizm'in tarihsel maddeci çözümlemesini, varoluşçuluğun birey odaklı perspektifiyle uzlaştırmayı amaçlar. Sartre'ın düşüncesinde merkezi bir kavram olan praksis, insanın bilinçli ve amaçlı edimlerini, tarihsel koşullarını dönüştürme potansiyelini ifade eder. Bir başka deyişle praksis, insanın varoluşunun bireyselliğinin yanı sıra, yaşadığı toplum içindeki ve tarihsel arka plandaki eylemselliğinin özgür irade çerçevesinde gerçekleştirmesidir. Sartre, bireylerin sınıfsal koşullar içinde konumlandığını, ancak bu koşulların pasif ürünü olmadıklarını vurgulamaktadır. Aksine, bireyler praksis yoluyla kendi tarihlerinin etkin öznesi haline gelmektedirler. Sartre, toplumsal yapıların (özellikle sınıf mücadelelerinin) bireyin eylem alanını şekillendirdiğini kabul ederken, bireylerin özgür seçimlerinin tarihsel süreci yönlendirmede belirleyici olduğunu savunmaktadır. Bu bakış açısıyla, bireyin, mensubu olduğu sınıfın pratiğini yeniden üreterek ya da onu aşarak kendini var ettiğini ifade etmektedir. Kısacası Sartre'ın yaklaşımı, Marks'tan farklı olarak sınıf ve birey arasındaki ilişkiyi tek yönlü bir belirlenim yerine karşılıklı etkileşim temelinde kavramaktadır. Bu doğrultuda denebilir ki; bireyler toplumsal koşulların ürünüdür, ama o koşulları praksis aracılığıyla değiştirebilecek irade ve yaratıcılığa da sahiptir. Dolayısıyla, bu çalışmanın amacı, *Başöğretmen* öyküsündeki sınıfsal eşitsizlik temasını ve karakterlerin bireysel özneler dönüşme süreçlerini praksis kavramı ekseninde incelemektir. Zira öyküde, ideolojik baskının sınıfsal eşitsizliği derinleştirdiği görülmüş ve söz konusu karakterlerin toplumsal koşullar tarafından biçimlendirildiği tespit edilmiştir. Bu sebeple çalışmada, karakterlerin bilinçli

eylemleriyle bu koşullar ile mücadele edip özne konumlarını nasıl inşa ettiklerini analiz etmek amacıyla Sartre'ın praksis kavramı esas alınarak, varoluŐu Marksist bir okuma benimsenmiştir. Söz konusu yaklaşım, öyküdeki tarihsel bağlam, eğitim kurumlarının rolü ve toplumsal hiyerarŐiler gibi yapısal unsurlar ile karakterlerin iç dünyası, seçimleri ve eylemleri gibi öznel deneyimler arasında bütüncül bir çözümlene yapmayı mümkün kılmaktadır.

Yara İzi edebiyatı eserleri çoğunlukla Kültür Devrimi'nin yol açtığı travmalar ile yüzleşme metinleri olarak ele alınmıştır. Bu çalışma, öyküdeki okul ortamını ve eğitim ilişkilerini, ideoloji üretimi ve aktarımı açısından da anlamlandırmayı mümkün kılmaktadır. Althusser'in (2001) kavramsallaŐtırmasıyla eğitim kurumları, devletin ideolojik aygıtları olarak bireylerin dünya görüşlerini şekillendiren kritik mekânlardır. *Başöğretmen* öyküsünde betimlenen sınıf ortamı, yalnızca öğrencilerin kişisel yaralarını görünür kılmakla kalmaz, aynı zamanda dönemin egemen ideolojisinin genç kuŐaklara nasıl nüfuz ettiğini ve bu ideolojik baskıya karşı karakterlerin praksisleri aracılığıyla ortaya çıkan direniŐi gözler önüne sermektedir. Sonuç olarak, bu çalışma *Başöğretmen* öyküsünü yalnızca Mao sonrası dönemin toplumsal yaralarının edebi bir izdüşümü olarak değil, aynı zamanda eğitim yoluyla sınıf eşitsizliklerinin ve ideolojik öğretilerin yeniden üretimini sorgulayan bir anlatı olarak konumlandırmaktadır.

1. SARTRE'IN PRAKSİS ANLAYIŞI

Sartre için praksis, insanın tarihsel ve toplumsal koşullar içindeki bilinçli eylemini ifade etmektedir. Bu kavram, bireyin yalnızca edilgen yapılar tarafından şekillenmediğini, aynı zamanda kendi varoluŐunu aktif biçimde kurduğunu göstermektedir. *Diyalektik Aklın Eleştirisi'nde* praksis, tarihsel materyalizm ile varoluŐu özgürlük anlayışının kesiŐim kümesi olarak ifade edilmiştir. Sartre'a (1981) göre insan, toplumsal koŐullarla kuŐatılmış olsa da bu koşulları dönüŐtürebilecek özgürlüğe sahiptir. Başka bir deyişle, praksis, insanların belirli maddi koşullar altında

çalışarak ideallerini gerçeğe dönüştürme biçimidir. Aslında bu kavram, Marksist teoriye dayanmaktadır. Marks, praksi toplumu değiştirmeyi hedefleyen pratik eleştirel faaliyet olarak tanımlamıştır. Karl Marx bu yaklaşımını *“filozoflar dünyayı yalnızca—çeşitli biçimlerde—yorumlamışlardır; sorun onu değiştirmektir”* (1999: 68) ifadesiyle açıkça dile getirmektedir. Burada değiştirme edimi praksisle özdeşir. Praksis, yalnızca düşünsel bir tasarım değil, aynı zamanda bir eylemin ifadesidir; söz konusu eylem, tüm varlığıyla düşünen, hareket eden ve bu yolla mücadele yürüten öznenin eylemidir. Sartre ise, praksis kavramını, varoluşçuluğu tarihsel maddecilikle birleştirerek açıklamaktadır. Sartre’a göre, bireylerin eylemleri belirli bir bağlamda gerçekleşmektedir. İnsanlar her zaman, sosyo-ekonomik çevreleri veya sınıf geçmişleri gibi, kendi seçmedikleri belirli tarihsel ve maddi koşullar içinde hareket etmektedirler. Sartre (1981: 30), *“tarihsel maddeciliğin Tarih’in geçerli tek yorumu olduğuna ve varoluşçuluğun da gerçeğe yönelen tek somut yaklaşım olduğuna inanmıştık”* derken, maddi koşullar ve sınıf dinamiklerinin tarihin genel yapısını oluşturduğunu, ancak tarihin yaşanmış gerçekliğinin bireylerin özgür eylemleri—praksisleri—aracılığıyla ortaya çıktığını da kabul etmektedir. Dolayısıyla praksis, bağlamsal özgürlüktür; belirli bir tarihsel durumun kısıtlamaları içinde ve bunlara karşı işleyen bireysel iradedir.

Sartre’ın praksis kavramıyla ele aldığı temel sorun, insan özgürlüğü ile maddi determinizm arasındaki diyalektiktir. Klasik Marksizm, ekonomik yapılar ve sınıf ilişkileri gibi maddi koşulların insan yaşamını biçimlendirdiğini vurgulamaktadır. Sartre’ın ortaya koyduğu varoluşçuluk ise her aklın özgürlükle dünyaya geldiğini ve her bireyin iyi ve kötünün normlarını özgür iradesiyle ortaya koyduğunu ileri sürmektedir (2021: 554). Buradan hareketle, Sartre’ın mutlak özgürlük ile maddi determinizm arasındaki karşıtlığı aşmayı amaçladığı söylenebilir. Sartre’a (2004) göre insanın özgürlüğü, içinde bulunduğu duruma verdiği reaksiyon ile (praksis) ortaya çıkmaktadır. Kişi özgürce bir amaç peşinde koşarken, kendisini çevreleyen maddi koşulları aşmaya çalışır; ancak söz konusu koşullar onun eylemini sınırlar ve şekillendirir. Bu bağlamda Sartre, durumların seçimlerimizi yönlendirdiğini, ancak

**PRAKSİS VE SINIFSALEŞİTSİZLİK ARASINDA BİREY:
LIU XINWU'NUN BAŞÖĞRETMEŒ ÖYKÜSÜNE SARTERYEN BİR YAKLAŞIM**

seçme özgürlüğümüzü ortadan kaldırmadığını ısrarla vurgulamaktadır (Ayıtgu Metin, 2022: 523-4). Örneğın, yoksulluk içindeki bir kişinin eylem olanakları ekonomik güçlükler tarafından sınırlandırılır. Yine de kişi, bu sınırlar içinde bir yol seçmek ve seçiminin sorumluluğunu üstlenmek zorundadır. Bu bakımdan Sartre'ın praksis anlayışı, özgürlüğü soyut bir ilkeye indirgememektedir. İnsan davranışlarını yönlendiren olgunun, ekonomik ilişkiler olduğunu savunan katı determinizmi reddetmektedir (Sartre, 2004).

Sartre'ın bakış açısında birey, sınıf hiyerarşileri, ekonomik düzenler ve kültürel normlar gibi toplumsal yapılarla ilişki içindedir. Sartre, bir kişinin özgürlüğünü kullandığı tüm yapısal koşulları anlatmak için "durum" kavramını ortaya koymaktadır. "Durum"un başlıca unsurları, kişinin sınıfsal geçmişi ve maddi yaşam koşullarıdır (Sartre, 2021: 606). Sartre, en sıradan eylemlerin bile toplumsal çevreyle şekillendiğini vurgulamaktadır. Sartre'a (2004) göre sınıf hiyerarşileri ya da ekonomik kurumlar gibi toplumsal yapılar, bağımsız nesnel olgular gibi görünseler de aslında geçmişteki insan praksisinin birikmiş sonuçlarıdır. Tarihte her kurum ve ekonomik düzenleme, belirli ihtiyaçları karşılamak için insanlar tarafından yaratılmıştır. Ancak bir kez ortaya çıktıklarında bu yapılar, bireyin yaşam seçimlerini koşullandıran pratikler oluşturmaktadır (Sartre, 2004). İnsan, içine doğduğu düzeni, yaşam seçeneklerini belirleyen ve dışarıdan verilmiş bir gerçeklik olarak deneyimlemektedir. Sartre'a (2004) göre bu süreç bir döngü gibi işlemektedir. İnsanların eylemleri zamanla toplumsal yapıları oluşturmaktadır. Ardından bu yapılar, insanların yeni eylemlerini hangi koşullarda ve hangi sınırlar içinde sürdürebileceğini belirlemektedir (Soper, 1986: 69). Özetle, Sartre, her insanı tarih içinde etkisi olan bir özne olarak görmektedir. İnsan hem tarihin ürünüdür hem de eylemleriyle tarihi şekillendirmektedir. Bu çift yönlü bakış, sınıf ve eşitsizlik sorunlarını incelemek için sağlam bir temel sunmaktadır. Bireylerin yaşamını sınıfsal yapılar tarafından güçlü biçimde şekillense de praksis sayesinde birey, bu yapıları değiştirme ya da onlara direnme gücüne sahiptir.

1.1. Sınıfsal Eşitsizlik ve Varoluşçu Marksizm

Yukarıda da bahsedildiği üzere, Sartre'ın praxis anlayışı, varoluşçuluğu ve Marksizm'i birleştirmeyi amaçlamaktadır. Ancak, yine Sartre tarafından ifade edilen pratik-inert (atıl eylem) kavramı, "insanların özgür praxisleriyle maddeye işlediği" anlamların "değişime direnen" (Özdemir Akgündüz, 2013: 37) bir nitelik kazanarak onları kısıtlayan gerçeklikler bütününe dönüşmesini ifade etmektedir. Bir başka deyişle, praksisin ürettiği nesne, bireye yabancılaşarak, "işlenmiş maddeye" (Sartre, 2004: 153) dönüşmektedir. Bu doğrultuda, çalışmanın bir sonraki bölümünde incelenecek olan *Başöğretmen* adlı öykünün ele aldığı temel problemlerden biri olan sınıfsal eşitsizliğin ortaya çıkışını, praxis ve pratik-inert kavramları ile açıklamak mümkündür. Sartre (2004), pratik-inert kavramını, geçmişteki insan eylemlerinin birikerek bugün yapabileceklerimizi sınırlayan ya da biçimlendiren yapıları anlatmak için kullanmaktadır. Bu yapılara kurumlar, araçlar, rutinler, para ve bürokrasi gibi düzenekler örnek verilebilir. Sartre'a göre bu yapılar, "köleliğimizin alanlarıdır" (Sartre, 2004: 332). Üstelik bireyler, bu yapıların içinde mücadele ederken onların devamlılığını sağlamaktadırlar (Sartre, 2004: 332). Böylece, Sartre'ın "süreç olarak birleşmeden, hareketsiz bir statü olarak birliğe geçiş" (2004: 332) olarak ifade ettiği kritik bir dönüşüm yaşanmaktadır. Denebilir ki, daha önce dinamik olan praxis, günümüzde durağan bir düzenin sağlayıcısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Sınıfsal eşitsizlik açısından bu, mülkiyet ilişkileri, ücretli emek düzenekleri ve piyasa rasyonalitesinin zamanla "nesnel" ve "doğal" görünen kısıtlamalara dönüşmesi demektir. Böylece farklı sınıfların eylem alanı birbirinden farklı biçimlerde daralmaktadır.

Tarihsel olarak pratik-inert, bireysel eylemi iki şekilde sınırlamaktadır. İlk olarak, birbirinden bağımsız emekleri Sartre'ın "karşıt-sonuçluluk"² dediği bir bütünlüğe dönüştürmektedir. İşlenmiş madde aracılığıyla emekler, bireylerin niyetlerinden bağımsız biçimde, onların amaçlarına ters düşen sonuçlar

² Bu kavramın İngilizce karşılığı "counter-finality" olup, belirlenmiş bir Türkçe çevirisi olmadığından, çalışmanın yazarı tarafından "karşıt-sonuçluluk" ifadesi önerilmiştir.

**PRAKSİS VE SINIFSALEŞİTSİZLİK ARASINDA BİREY:
LIU XINWU'NUN BAŞÖĞRETMEN ÖYKÜSÜNE SARTERYEN BİR YAKLAŞIM**

oluşturmaktadır (Sartre, 2004: 333). Böylece kıtlık, dışsallık ve rastlantı, insanın yaşamın doğal akışında karşılaşılabileceği olgulara dönüşmektedir (Sartre, 2004, s. 333). Sınıfsal düzlemde bu süreç, emeğin artı-değer üretimi çevresinde örgütlenmesi ve birikim dinamiklerinin emekçiler aleyhine işleyen sonuçlar üretmesi olarak görünmektedir. Düşük ücret, güvencesizlik, barınma ve eğitime erişimdeki eşitsizlikler bu sonuçlara örnek olarak sıralanabilir. Böylece karşıt-sonuçluluk, bireylerin niyetlerinden bağımsız olarak sınıfsal hiyerarşiyi yeniden üretmektedir. İkinci olarak, işlenmiş madde, geçmiş eylemleri “*atıl bir evrensel bellek*” gibi kaydedip sakladığı için “*Tarihin pasif motoru*” haline gelmektedir (Sartre, 2004: 122). Bu durum, bireylerin seçmediği yaşam koşulları içinde kalmalarına sebep olmaktadır. Bu “bellek,” mülkiyet hukuku, vergi rejimleri, eğitim ve meslek hiyerarşileri gibi kurumlarda somutlaşır. Böylece sınıfsal eşitsizlik, geniş coğrafyalara yayılan kalıcı bir toplumsal gerçekliğe dönüşür. Sonuçta, üst sınıflar bu birikerek oluşmuş yapılardan avantaj sağlarken, alt sınıflar ise aynı yapıların çizdiği sınırlar içinde kalmaktadır. Bu sınırlamalar en belirgin biçimiyle “*dizisellik*” olarak yaşanır. Bir başka deyişle “ortak bir amaca sahip olmalarına rağmen” (Özdemir Akgündüz, 2013: 38), aynı nesne ya da sistem etrafında yan yana duran yalnız bireyler söz konusudur. Sartre’ın ünlü otobüs kuyruğu örneği, pratik-inert’in “Öteki’nin ortamındaki çelişkiyi diziselliğe dönüştürdüğünü” (Sartre, 2004: 255) göstermektedir. Bu birliktelik bireyleri bir arada tutarken bir yandan onları ayırıştırır (Sartre, 2004: 255). Sınıf ilişkilerinde dizisellik; iş başvurusu kuyruklarında, vardiya girişlerinde, sosyal yardım ofisleri gibi alanlarda karşımıza çıkmaktadır. Bireyler aynı amaç için bir araya gelmiştir fakat bu amaç uğruna aktif olarak birlikte çalışmazlar. Aksine, bireyler dışsal yapıların çağrısı ve baskısıyla yüzeysel olarak bir araya gelmiş pasif bir topluluk oluşturur. Böyle ortamlarda praksis, “*bedenleri gerçeklik ve madde ekseninde ezen*” yapılara çarpmaktadır. Ancak, paradoksal bir biçimde, bireyler bu yapılar ile mücadele ederken bir yandan da düzeni yeniden üretmektedirler (Sartre, 2004: 332). Kısacası, pratik-inert özgürlüğün tarihsel sınırlandırmasıdır. Geçmiş praksisin yankısı, bugünkü imkân alanını daraltmakta ve sınıfsal eşitsizliği oluşturmaktadır. Sınıfsal eşitsizlik, toplumda bazı

insanların daha geriden başlayıp daha fazla riskle karşılaşması, diğerlerinin ise avantajlı bir noktadan başlayıp daha çok fırsata sahip olması durumudur. Sonuç olarak, varoluşçu Marksist bakış açısından sınıfsal eşitsizliği anlamak, yapısal koşulların (tarihin pratik-inert sonuçlarının) farklı sınıflardaki bireylerin eylemlerini ve sınırlarını görmeyi mümkün kılmaktadır.

Sartre, sınıfsal eşitsizliği “kıtlık” adını verdiği kavram içinde de ele almaktadır. *Batı Marksizmi Üzerine Düşünceler* adlı kitabında Perry Anderson, Sartre’ın tarihi ve sınıfsal eşitsizliği açıklamak için kullanmış olduğu kıtlık kavramını şöyle özetlemektedir:

Sartre’a göre kıtlık, insanlık tarihinin “temel bağı” ve insanın “varoluş şartı”, bütün tarihi gelişimin raslantısal (contingent) çıkış noktası, “edilgin motoru” idi. Başlangıçta insan ile doğa arasında bir birlik yoktu; tersine, mutlak bir olgu olan kıtlık, doğayı başından beri “insanı olumsuzlayan” bir güç, tarihi de aynı şekilde doğanın karşıtı olarak belirlemişti. Kıtlığa karşı mücadele işbölümünü, bunun sonucu olarak da sınıflar arası mücadeleyi doğurmuş, böylece insanın kendisi insanı olumsuzlayan bir güç olmuştu. (2007:134)

Sartre’a göre kıtlık yalnızca bir arka plan değil, praksisin, insanların ve nesnelerin arasındaki pazarlığı yürütmek zorunda kaldığı temel ortamdır. Kıtlık ortamında bireyler yan yana dizildikçe eylem alanı rekabetçi ve karşıtlaşmış bir hâl almaktadır. Dolayısıyla ilişkiler ortaklaşa değil dizisel biçimde kurulmaktadır. Bu dizisel ortamda baskı, kıtlığa verilen pratik bir yanıt olarak ortaya çıkmakta ve Öteki’yi aşılmaz bir statüye sabitlemektedir. Sartre, kıtlık ortamında şiddetin “baskı” biçimini aldığını ve praksisin ötekilerin özgürlüğüne zarar veren bir olguya dönüştüğünü ileri sürmektedir. Bu dönüşümdeki kritik nokta ise, kıtlığa verilecek tepkinin insanın özgür seçimine bağlı olmasıdır. Sartre (2004: 737) bu durumu “baskı özgürlüğü ortadan kaldırmaz... özgürlüğü kendine suç ortağı yapar” şeklinde açıklamaktadır. Yani Sartre, kıtlık ortamında diğer insanlarla “çatışmayı ya da paylaşmayı” (Özdemir Akgündüz, 2013: 37) özgür bir seçim olarak konumlandırmaktadır. Dolayısıyla, maddi

**PRAKSİS VE SINIFSALE EŞİTSİZLİK ARASINDA BİREY:
LIU XINWU'NUN BAŞÖĞRETMEN ÖYKÜSÜNE SARTERYEN BİR YAKLAŞIM**

koşullar karşısında insan praksisinin önceliğini vurgulamaktadır. Buradan hareketle Sartre, sınıf mücadelesinin kıtlık ortamında ortaya çıkan bir süreç olduğunu ifade etmektedir. Sartre, ekonomik yapıların acımasız bir oyunu gibi görünen sınıf mücadelesinin, aslında pratik-inert aracılığıyla açığa çıkan insan acımasızlığı olduğunu söylemektedir. Böylece sömürü, baskıcı praksisin kurumsallaşmış sürekliliği olarak ortaya çıkmaktadır. Kurumlara, sözleşmelere ve rutinlere sirayet eden bir pratik-inert olarak sömürü, insanların eylemlerini belirli kalıplara sokmuş ve baskının insan yapımı karakterini gizleyerek yapısal bir kalıcılık kazanmıştır. Özetle, Sartre'ın varoluşçu Marksizm anlayışı, sınıfsal eşitsizliği, kıtlık koşullarında insan praksisinin daralması şeklinde tanımlamaktadır. Baskı ve sömürü doğa yasaları gibi mutlak güçler değildir; tersine, pratik-inert içinde birikerek bireylerin eylemleri üzerinde sınırlar çizen insan pratikleridir.

Pratik-inert ve dizisel rekabetin karamsar tablosuna rağmen Sartre, bireylerin ve grupların bu koşulları en azından geçici olarak nasıl aşabileceklerine dair bir vizyon sunmaktadır. Ona göre tarih, dizisellik ile kolektif praksis arasındaki gerilim içinde ilerlemektedir. Dizisellik, bireylerin yalnızca ortak nesnelere ve sistemler tarafından dışsal olarak bir arada tutulduğu pratik-inert bir toplumsal varoluş biçimidir. Ancak dizisel yaşamın sürtüşmeleri, kaynaşmış grup denen olguyu tetikleyebilmektedir. Kaynaşmış grup, ilişkilerin ortak bir amaç etrafında düzenlendiği kolektif eylemleri ifade etmektedir. Sartre, Bastille'in basılması³ bu duruma bir örnek olarak değerlendirmektedir. Acil bir tehditle karşılaşan Parisliler eylemlerini bütünleştirir

³ 14 Temmuz 1789'da Paris'te gerçekleşen Bastille Baskını, Bastille adıyla bilinen orta çağ silah deposu, kale ve siyasal hapishanenin kontrolünü ele geçirmeye çalışan devrimci isyancılar tarafından gerçekleştirilen bir siyasal şiddet eylemidir. Dört saat süren çatışmalar ve 94 kişinin ölmesi üzerine isyancılar Bastille'e girmiştir. Bastille'in valisi Bernard-René Jourdan de Launay ve garnizonun bazı üyeleri teslim olduktan sonra öldürülmüştür. O dönemde Bastille, Paris'in merkezinde kraliyet otoritesini temsil etmekteydi. Baskın sırasında hapishanede yalnızca yedi mahkûm bulunuyor ve yapı zaten yıkılmak üzereydi, ancak devrimciler tarafından monarşinin iktidarı kötüye kullanmasının bir simgesi olarak görülmekteydi. Bastille'in düşüşü, Fransız Devrimi'nin kıvılcım noktası olmuştur. Olay, aynı yaz içinde ayrıcalıkların kaldırılması (4 Ağustos Kararları) ve İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nin kabulüne (26 Ağustos 1789) giden süreci hızlandırmıştır. 14 Temmuz 1880'den beri Fransa'nın ulusal bayramı olarak anılmaktadır.

(savaşmalıyız, Paris'i kurtarmalıyız, silahları ele geçirmeliyiz) ve dünyalarını yeniden şekillendiren bir süreç oluşturmuşlardır. Söz konusu kolektif eylemler yeni örgütlenmelere yol açabilse de hedef gerçekleştiğinde grup dizisel ataletle geri dönme eğilimi göstermektedir (Sartre, 2004: 389-391). Kısacası, Sartre'ın çözümlemesi kolektif praksisin kalıcılığı konusunda gerçekçi, hatta karamsardır. Sartre'a göre gruplar, devamlılık sağlamak için kurumsallaşmalı ve kendilerini denetlemelidir (Sartre, 2004: 431-433). Bu bağlamda, Sartre'ın birey, kolektif ve tarih çözümlemesi, pratik-inertini aşılması doğrultusunda istikrarlı bir çözüm sunmamaktadır.

Özetle, Sartre'ın varoluşçu Marksist çerçevesi, toplumda sınıf eşitsizliğini çözebilmek adına bir öneri sunmaktadır. Sartre'ın praksis kavramı, katı bir sınıf sisteminde bile bireylerin seçim yapabilen varlıklar olduğunu vurgulamaktadır. Uyum, direnç ya da suç ortaklığı, ahlaki ve tarihsel ağırlık taşıyan praksis biçimleridir. Öte yandan pratik-inert kavramı, davranışı koşullandıran sınıf ilişkileri, kurumlar ve hatta gündelik nesnelere işaret etmektedir. Dizisellik ile kolektif praksis arasındaki ayırım ise, insanların bireysel yalnızlıklarını aşarak bir araya geldiklerinde ortaya çıkan dönüştürücü potansiyeline vurgu yapmaktadır. Örneğin Liu Xinwu'nun *Başöğretmen* öyküsü bağlamında bu çerçeve, karakterlerin kişisel eylemlerinin (praksis) Mao dönemi Çin toplumunda sınıfsal eşitsizlik ekseninde nasıl biçimlendiğini ve sahici dayanışma ya da direniş anlarının ortaya çıkıp çıkmadığını sorgulamamıza yol açmaktadır. Bu doğrultuda ele alındığında Sartre'ın kuramı, edebi eserlerde resmedilen bireylerin yalnız kahramanlar olmadığını altını çizmektedir. Bu nedenle, Sartre'ın praksis kavramını ve varoluşçu Marksizm anlayışını kullanmak, sınıf eşitsizliğini yalnızca dışsal bir toplumsal durum olarak değil, bireysel ve kolektif eylemlerle pekişen varoluşsal bir durum olarak anlamamızı sağlayacaktır.

2. BAŞÖĞRETMEN ÖYKÜSÜNÜN SARTRE'IN PRAKSIS KAVRAMI ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

2.1. Başöğretmen Öyküsünün Bağlamı, Yazarın Konumu ve Edebi Dönem

Liu Xinwu, Kùltür Devrimi sonrasındaki edebi ortamın Őekillenmesinde önemli bir figür olarak öne çıkmıştır. 1977 yılında, Mao Zedong'un ölümlünün ve "Dörtlü Çete"nin tutuklanmasının üzerinden yalnızca bir yıl geçmiŐken, Çin toplumu, kendi kültürel kimliğini yeniden tanımlama sürecine girmiştir. Kùltür Devrimi boyunca üretilen edebi eserler siyasi baskılarla sıkı biçimde denetlenmiŐtir. Devrimin sona ermesiyle birlikte edebi denetim zayıflamıŐ ve özellikle 1977-1979 yılları arasında Kùltür Devrimi'nin toplumda yarattığı travmaları irdeleyen eserler ortaya çıkmıştır. 1978 yılında Lu Xinhua tarafından kaleme alınan *Yara İzi* (伤痕Shanghen) adlı öykü, toplumsal yaraları konu edinen eserlerin oluşturduğu bu akıma adını vermiştir. Nitekim, bu akım günümüzde "Yara İzi Edebiyatı" olarak anılmaktadır. Liu Xinwu'nun 1977 tarihinde yayınlanan Başöğretmen adlı öyküsü ise, bu akımın önemli eserlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Leung, 2016: 163). Söz konusu eser, Kùltür Devrimi'nin toplum üzerindeki ideolojik baskısını gözler önüne sererek Kùltür Devrimi'ne yönelik eleŐtirilerin Őekillenmesine öncülük etmiştir (McDougall ve Louie, 1997: 391).

EleŐtirmenlerin "ara kuŐak" olarak adlandırdığı, 1930'ların sonları ile 1940'ların başlarında doğan yazarlar arasında yer alan Liu Xinwu, tarihsel olarak ne 1957'deki Sağcı Karşıtı Kampanya'nın⁴ mağdurları arasında, ne de Kùltür Devrimi sırasında Kızıl Muhafız olarak aktif rol alacak yaŐtadır. Liu Xinwu, 1960'ların başlarında Çin Komünist Partisi'nin çizgisine uygun eserler üretmiŐtir. Ancak 1970'lerin başlarına

⁴ Sağcı Karşıtı Hareket ya da Sağ Karşıtı Kampanya olarak anılan harekettir. 1957'den 1959'a kadar süren kampanyanın amacı hem Çin Komünist Partisi içinde hem de yurtdıŐında "sağcı" olduğu iddia edilen kadroları tasviye etmek olmuştur. Ancak, kampanya süresince "sağcı" kategorisi tutarlı bir biçimde belirlenmemiŐtir. Nitekim, politik olarak sol görüŐlü olmalarına rağmen hükümeti eleştiren kadrolar da bu kapsama dahil edilmiştir. Kampanya'nın resmi söylemi ise kapitalizmi destekleyen ve kolektif halk hareketlerine karşı çıktığı ileri sürölen entelektüelleri işaret etmiştir. Kampanya Mao Zedong tarafından baŐlatılmıŐ ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin resmi istatistiklerine göre en az 550.000 kişi siyasal baskıya maruz kalmıŐtır.

gelindiğinde Parti'nin ideolojik olarak geldiği noktadan hoşnut olmayan Xinwu, Kültür Devrimi döneminin edebi ve siyasi atmosferini “*kültürel diktatörlük*” (Xinwu, 2002b: 148) olarak değerlendirmiştir. Mao'nun ölümünün ardından toplumdaki sorunları ele almaya yönelmiş ve 1977 yazında *Başöğretmen* adlı kısa öyküsünü yazmıştır (Leung, 2016: 163). Dönemin eğitim politikalarının dayattığı dogmaları doğrudan eleştiren Liu Xinwu, Kültür Devrimi'nin propaganda edebiyatından kesin bir kopuşu simgeleyen Yara İzi Edebiyatı'nın öncülerinden biri olmuştur. Liu Xinwu 2002 yılında vermiş olduğu bir röportajda, 1960'ların başlarında, Parti'nin politik çizgisi doğrultusunda ürettiği erken dönem eserlerini “*çocuksu*” ve “*utanç verici*” olarak nitelendirmiştir (2002a: 149). Buradan hareketle, Liu Xinwu'nun edebi kariyerinin, Kültür Devrimi sonrası Çin edebiyatının genel dönüşümünü yansıttığı söylenebilir.

Edebi akımların tarihsel gelişimi incelendiğinde, dünya edebiyatında yaşanan dönüşümlerin çoğunlukla siyasal ve tarihsel kırılmaların doğrudan bir yansıması olduğu dikkat çekmektedir. Benzer bir biçimde, Kültür Devrimi'nin sona ermesiyle birlikte yazarların önemli bir bölümü yalnızca “*doğruları*” söylemeye yönelmiştir (Duke, 1985: 117). II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa edebiyatı derin varoluşçu izler taşıırken, Çin'de Kültür Devrimi'nin ardından “Yara İzi Edebiyatı” travmatik deneyimlere ve varoluşsal sorgulamaları merkeze alan bir akım olarak ortaya çıkmıştır (Karağaç, 2018, s. 47). 1970'lerin sonu ile 1980'lerin başında pek çok yazar, devrimin toplumsal etkilerini irdelemiştir. Hong Zicheng'in belirttiği üzere bu edebi akım “*travmatik anılara*” dayanmaktadır (2007: 257). Lu Xinhua'nın 1978 tarihli *Yara İzi* öyküsü akımın simgesi hâline gelmiş ve “*yara*” metaforu Kültür Devrimi'nin yıkıcı mirasını simgelemiştir (Yang & Kuiken, 2016: 318).

Söz konusu dönemde Kültür Devrimi sırasındaki edebi tutumun belirleyici unsuru olan “*devrimci romantizm*” yerini “*eleştirel gerçekçilik*”e bırakmıştır (Duke, 1985: 117). Ancak, Çin'e özgü bu anlayış Batı'daki örneklerden farklılıklar göstermektedir. Zira, eleştirinin hedefi kapitalizm değil, sosyalist toplum olmuştur (Castelli, 2020: 125).

Liu Xinwu'nun *Başöğretmen* öyküsü, öğrencileri propaganda için harekete geçiren Kültür Devrimi politikalarına ışık tutarak akımın ilk örnekleri arasında anılmıştır. Bunu izleyen dönemde, Fudan Üniversitesi'nde birinci sınıf öğrencisi olan Lu Xinhua'nın *Yara İzi* adlı öyküsü, bireysellik ve iç gözlem temalarını edebiyata taşımıştır (Louie, 1983: 104). Alberto Castelli'ye (2016) göre Politik unsurlar barındırmakla birlikte, bu metinler sosyalist gerçekçiliğin komünist retoriğinden ziyade, Kültür Devrimi'nin bireylerde bıraktığı "*yaralara*" dair hümanist bir bakışı temsil etmektedir (54). Mao döneminde "*her şey devrimdir*" metaforu geçerliken, Mao sonrası dönemde bu anlayış, Kenneth Burke'ün (1969) ifadesiyle "*her şey yaradır*" halini almıştır (504). Böylece Yara İzi Edebiyatı, iç gözlem ve kimlik arayışına yaptığı vurgu ile modern Çin edebiyatının önemli dönüm noktalarından biri haline gelmiştir.

2.2. Öykünün Özeti ve Karakterler

1977 baharında geçen *Başöğretmen* öyküsü, Kültür Devrimi sonrasında Guangming Ortaokulu'nun üçüncü sınıfında yaşananları konu almakta ve söz konusu sınıftan sorumlu eğitimci Zhang Öğretmen'in etrafında şekillenmektedir. Olaylar, "*küçük haydut*" olarak anılan nakil öğrenci Song Baoqi'nin okula gelişiyle başlamaktadır. Song Baoqi, içinde bulunduğu çete faaliyetleri sebebiyle Kamu Güvenlik Bürosu tarafından tutuklanmış, ancak 16 yaşından küçük olduğu için eğitim alması gerekçesiyle serbest bırakılmıştır. Song Baoqi'nin nakil başvurusu, üçüncü sınıfların öğretmeni Zhang Junshi'ya iletilmiştir. Zhang Öğretmen, bu gencin davranışlarının Kültür Devrimi'nin toplumda yarattığı travmalardan kaynaklandığı düşünmektedir. Nitekim, onu sınıfa kabul ederek sabırla yönlendirmeye çalışmaktadır. Meslektaşları, özellikle matematik öğretmeni Yin Dalei, böyle öğrencilerin ıslah edilmesine kuşkuyla yaklaşarak dönemin yaygın toplumsal güvensizliğini yansıtmaktadır.

Öykünün başlıca karakterlerinden biri olan Gençlik Birliği sekreteri Xie Huimin, işçi bir ailenin çocuğudur. Xie, Kültür Devrimi'nin sloganlarını içselleştirmiş,

siyasi olarak aktif bir öğrenci olarak resmedilmiştir. Xie'nin söz konusu sloganlara derin bağlılığı, Kültür Devrimi'nin siyasal söylemlerinin eğitim sistemi üzerindeki olumsuz etkilerini simgelemektedir. Buna karşılık, bağımsız Marksist düşünce geleneğine bağlı memur bir ailenin çocuğu olan Shi Hong, eleştirel düşünme yetisine sahip parlak bir öğrenci olarak betimlenmiştir. Öyküdeki karakterler ve ait oldukları farklı ekonomik sınıflar, Kültür Devrimi sonrası Çin toplumunun parçalanmış siyasi ve sosyal yapısını yansıtmaktadır. Zhang Öğretmen, Çin toplumunun bölünmüşlüğüne Dörtlü Çete'nin eylemlerinden kaynaklandığını düşünmektedir. İdealist bir öğretmen olan Zhang Junshi, eğitimi toplumsal iyileşme ve bütünleşmenin aracı olarak görmektedir. Bu doğrultuda, sık sık sınıf toplantıları düzenleyip ev ziyaretlerine giderek, öğrencilerin Çin toplumuna faydalı bireyler olarak yetişmesi adına büyük bir uğraş vermektedir. Bahar mevsimi ve leylak çiçekleri gibi imgelerin yeniden doğuşu temsil ettiği *Başöğretmen* öyküsü, Çin toplumunun siyasi ve sosyal dönüşümünü ortaya koymaktadır. Zhang Öğretmen'in ortaya koyduğu emek ise toplumu yeniden inşa etmek için ihtiyaç duyulan bilinçli eylemleri temsil etmektedir. Bu doğrultuda, Zhang Öğretmen'in bireysel eylemlerinin Sartre'ın praksis kavramıyla örtüştüğü söylenebilir. Zira öykü, insanın içinde bulunduğu toplumu, dogmatik söylemleri reddederek, bireysel eylemler aracılığıyla dönüştürebileceğini ifade etmektedir.

2.3 Zhang Öğretmen'in Bireysel Kararlarının Praksis Ekseninde Değerlendirilmesi

Sartre'ın praksis kavramı, belirli maddi koşullar içinde bilinçle gerçekleştirilen her eylemi tarihsel bir müdahale olarak ele alır. Bu doğrultuda Zhang Öğretmen'in, "*küçük bir haydut*" olan Song Baoqi'yi sınıfına kabul etme kararı tipik bir praksis örneği olarak değerlendirilebilir. Zira, öyküde bu karar bilinçli bir tercih olarak sunulmaktadır. Guangming Ortaokulu'nun Parti şubesi sorumlusu Lao Cao, bu sorunlu genci kabul etmeye razı olup olmadığını sorduğunda, Zhang Öğretmen bir süre düşündükten sonra "*Tamamdır! Onu tanımayı isterim*" (Xinwu, 2016: 17) diyerek cevap vermiştir. Bu karar yalnızca bir öğrencinin eğitim hakkı adına atılmış bir adım

değildir, aynı zamanda tarihsel bir eylemdir. Sartre (2004), praksiyi insanın özgürlüğünü, eylem aracılığıyla dünyaya yansıması olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda, Zhang Öğretmen'in söz konusu eylemi bu tanıma paralel niteliktedir, çünkü Zhang Öğretmen Song Baoqi'yi sınıfına kabul etmek için herhangi bir otorite tarafından zorlanmamış, özgür iradesiyle karar vermiştir. Aksine, Kültür Devrimi'nin yarattığı gençlik sorunlarıyla, eğitim aracılığıyla yüzleşmeyi bilinçli olarak seçmektedir.

Öte yandan, Zhang Öğretmen'in Song Baoqi'yi sınıfına kabul etmesi hem riskli hem de dönüştürücü bir adım olarak yorumlanabilir. Zhang Öğretmen, Song Baoqi'nin sınıfta yaratabileceği olası huzursuzluğun farkında olmasına rağmen sorumluluğu üstlenmektedir. Song'un sınıfa geleceği kesinleştiginde, matematik öğretmeni Yin Dalei başta olmak üzere, okuldaki tüm öğretmenler Zhang Öğretmen'e tepki göstermiştir:

“Ne diye o serseriye kabul ettin ki?” diye patladı Yin Öğretmen. “Üçüncü sınıfların hepsinin çalışmalarını ilerletmeye, daha sıkı çalışmaya uğraştığını sen de gayet iyi biliyorsun. Biz öğretmenler olarak bir de o küçük haydutla uğraşmak zorunda kalırsak, asıl işlerimizle nasıl uğraşacağız? Peki ya öğretim yöntemlerimizi geliştirmeye nasıl vakit ayıracağız? Ya sınıf düzenini nasıl sağlayacağız? Ne güzel demiş atalarımız, kır atın yanında duran ya huyundan ya suyundan. Bunu kabul etmeden önce hiç mi düşünmedin? Gerçekten, aklım almıyor!” (Xinwu, 2016: 19).

Tepkilere karşın Zhang Öğretmen, *“Pekâlâ, onu ne gözaltına geri gönderebiliriz ne de eski okuluna yollayabiliriz. Ben onun öğretmeniyim! Öyleyse ona yardımcı olmak benim sorumluluğum...”* (Xinwu, 2016: 19) diye karşılık verir. Bu noktada Zhang Öğretmen'in praksiyi somutlaştır. Sorunlu bir öğrencinin sınıflarına kabul edilmesinin genel olarak eğitim kalitesini ve diğer öğrencileri olumsuz etkileyeceğini savunan meslektaşlarının kaderci bakış açılarını reddeder. Söz konusu direnç ve huzursuzluk Sartre'ın “durum” (bireyin özgür eylemlerinin tarihsel koşullar içerisinde sınırlandırılması) olarak

adlandırdığı toplumun yapısal koşulları olarak ele alındığında, Zhang Öğretmen'in, Kültür Devrimi'nin pratik-inert mirasının içinde hareket etmek zorunda olduğu söylenebilir. Ancak onun bu kararı, insanların devrim travmasını dönüştürmek yönündedir. Bu doğrultuda, sınıfında kadro toplantıları düzenlemiş, ev ziyaretleri yapmış ve kitap okuma seansları organize etmiştir. Bunlar bir öğretmenin olağan görevlerinin ötesine geçen eylemlerdir. Zhang Öğretmen'in niyeti şu satırlarda kendini göstermektedir; *“hemen oracıkta sınıfıyla bir toplantı yapmak, coşkulu düşüncelerini aktarmak, sert eleştiriler yöneltmek, onlara yol göstermek ve cesaret vermeyi arzular”* (Xinwu, 2016: 30). Öğrencilere iyi bir eğitim vermek isteğiyle attığı her adım hem dış dünyayı hem de bireyin kendi varlığını dönüştürmeye yönelik bilinçli bir çabadır. Zhang Öğretmen'in seçimleri, Sartre'ın (1981: 86) *“ileriye yönelik-geriye yönelik yöntem”* diye adlandırdığı, geçmişin belirleyici koşullarını kavrayarak onları aşan bir geleceği kurgulayan eleştirel hareketin de örneğini oluşturmaktadır. Zhang Öğretmen, eğitim yoluyla tarihi bilinçli biçimde yeniden yazmaya odaklanmıştır. Öğretmen ve öğrenci kurgusuyla esas vurgulanmak istenen, geçmişin yaralarını sarmış bireyler oluşturabilmektir.

2.4 Öğrencilerin Davranışlarının Analizi

Zhang Öğretmen'in sınıfındaki öğrencilerin davranışları, Kültür Devrimi sonrası Çin toplumunda ortaya çıkan siyasi ve sosyal bölünmelerin küçük ölçekte bir yansıması niteliğindedir. Öğrenciler arasındaki çatışmalar ve fikir ayrılıkları, dönemin toplumsal atmosferini sınıf ortamına taşımaktadır. Öykünün merkezinde yer alan iki öğrenci, Xie Huimin ile Song Baoqi hem varlıkları hem de eylemleriyle, devrim döneminin zıt uçlarını temsil etmekte ve tarihsel koşulların bireysel davranışları nasıl biçimlendirdiğini göstermektedir. Gençlik Birliği sekreteri Xie Huimin, kolektif etkinlikler dışında belirgin bir bireysel ilgi alanı geliştirmemiştir. Söz konusu kolektif etkinlikler çoğunlukla, Kültür Devrimi döneminde Mao'nun *“emekçi sınıftan öğrenme”* anlayışı doğrultusunda eğitim ve üretimin birleşmesini hedefleyen okul gezileri olmuştur. Bu geziler, öğrencileri ders programları kapsamında fabrika ve

tarlalara yönlendirerek “*yarı okul- yarı-emek*” (Kobayashi, 1971: 499) uygulamaları ile pratik çalışmaya dahil etmeyi amaçlamıştır. Bu uygulama, öğrencileri sınıfların dışına çıkarıp işçi ve köylü yaşamını doğrudan deneyimlemelerini ve burjuvaziden uzaklaşmalarını amaçlamıştır (Zhou, 2024: 8). Xie Huimin, söz konusu uygulama kapsamında düzenlenen bir tarla gezisi sırasında, elinde bir buğday başağı taşıyan erkek bir öğrenciyi azarlamıştır: “*Çiftçilerin buğdayını neden aldın? Ver onu bana. Onu geri götürmemiz gerekiyor*” (Xinwu, 2016: 20). Bu başağın onu üreten köylü sınıfına ait olduğunu vurgulaması, Xie'nin sınıfsal duyarlılığı bir erdem olarak kabul ettiğini göstermektedir. Ancak sınıf arkadaşları Xie'nin bu tutumunu abartılı bulmakta ve onun “*pireyi deve yaptığını*” (Xinwu, 2016: 20) düşünmektedir. Xie ısrarcı tavrını sürdürmüş ve sonunda Zhang Öğretmen de başağın iade edilmesi gerektiğini onaylamıştır. Bu sahne, dünya görüşü Kültür Devrimi'nin siyasi sloganlarıyla biçimlenmiş bir bireyin davranışlarını görünür kılmaktadır. Xie Huimin'in davranışı, yalnızca bireysel bir hassasiyet örneğı değildir. Aksine, ideolojik söylemlerin gündelik yaşamdaki etkilerini yansıtmaktadır. Xie'nin kullandığı dil, o dönemde hakim olan siyasi söylemi benimsediğini ve kendi ahlak anlayışını da bu siyasi çizgiye göre şekillendirdiğini göstermektedir. Xie'nin bu davranışını praksis kavramı ile açıklamak mümkündür. Xie'nin eylemi, özgür bir tercihten ziyade, Parti'nin öngördüğü biçimdedir. Sartre'ın (2004) da vurguladığı gibi, bireyler belli tarihsel koşullar altında özgürlüklerini eylemle ifade edebilirken, bu eylemler aynı zamanda *inert* (atalet kazanmış) yapılar içinde donup kalma riskini taşımaktadır. Nitekim, Xie Huimin, davranışını devrimci bir söylemle temellendirse de bu söylem eleştirel değil, tekrarlayıcıdır. Bu da onun eylemlerini sorgulamak yerine, ideolojik bir sadakatle hareket ettiğini göstermektedir. Xie, bu katı tavrını örgütsel yaşamda da sürdürmektedir. Gençlik Birliğı toplantılarında uzun makaleler okur, uzun kollu giysiler giyer ve kısa etekleri “*yozlaşmış tarzın ürünleri*” (Xinwu, 2016: 21) olarak görmektedir. Ancak Zhang Öğretmen'e göre Xie'nin bu tutumu yalnızca katı kurallardan ibaret değildir; içinde “*saf ve yüce duygular*” (Xinwu, 2016: 20) da

barındırmaktadır. Dolayısıyla Zhang Öğretmen, onun değişime açık, eğitilebilir bir özgürlük potansiyeline sahip olduğunu düşünmektedir.

Buna karşılık Song Baoqi, manevi ve kültürel olarak ihmal edilmiş gençliğin uç bir örneğini temsil etmektedir. Zhang Öğretmen'in ev ziyareti, Song'un neden okula gitmek yerine çetesiyle birlikte suç işlemeyi tercih ettiğini anlamasını sağlamıştır. Song Baoqi'nin babası akşamlarını kumar oynamakla geçirmektedir. Annesi ise tek çocuğunu "*şımartmanın acı meyvesini*" (Xinwu, 2016: 26) tatmış bir kadındır. Aile, Mao Zedong ve Hua Guofeng'in portrelerini gururla sergilese de "manevi yaşamları özden yoksundur" (Xinwu, 2016: 26). Song'un annesi ile sohbet ettikten sonra, Zhang Öğretmen "*küçük haydut*" ile tanışmak üzere onun odasına girmiştir. Zhang Öğretmen, Song'u gördüğünde çocuğun yapılı vücudu dikkatini çekmiştir. Ancak Song'un "dikişli dudağı ve boş bakan gözleri" yüzüne "ürkütücü" bir ifade katmıştır (Xinwu, 2016: 26). Daha sonra Song'u daha yakından tanımak adına sorular sorduğunda, onun temel politik bilinçten yoksun olduğunu ve bilgi ve güç arasındaki ilişkiyi kavrayamadığını anlamıştır. Zhang Öğretmen, Song'un davranışlarını onaylamasa da ona hak vermiştir. Nitekim, Song Baoqi "*Lin Biao ve Dörtlü Çete'nin bütün bilim insanlarını, mühendisleri, yazarları ve profesörleri yozlaşmış aydınlar olarak hedef aldığı bir dönemde büyümüştü. Aydınların toplumdaki statüsü, genç Song gibi serserilerinkinden bile daha aşağıdaydı*" (Xinwu, 2016: 27). Dolayısıyla Song, bilgi yerine arkadaş dayanışmasını koymuştur ve çetesine derin bir bağlılık duymaktadır. Eski okulunda bazı çete üyeleriyle birlikte yasaklı kitapları çalıp başka insanlara sattıklarını itiraf etmiştir. Ancak o kitapları çalmaktan değil, onlara dokunmuş olmaktan utanç duyduğunu belirtmiştir. Song'un utancının hırsızlık yerine, yasaklı kitaplara dokunmaktan kaynaklanması, ahlaki ölçütlerin tersine döndüğünü işaret etmektedir. Kitaplar tehlikenin simgelerine dönüşmüştür. Bu durum, kurumsallaşmış ideolojinin duyguları biçimlendirme gücünü göstermektedir. Bilginin güçle bağı koparılmış ve yozlaşma ile eşitlenmiştir. Aidiyet ise, ulus devlete olan bağlılıkla değil, arkadaş dayanışmasıyla tanımlanmıştır. Bu yüzden, Song Baoqi'nin davranışları kişisel bir

sapkınlık olarak değerlendirilmemelidir. Aksine, söz konusu davranışlar, içinde bulunduğu ideolojik ortamın ürettiği pratik-inert tekrarların sürdürülmesidir.

2.5. Sınıfsal Eşitsizliğin Bireysel Praksis Üzerindeki Etkileri

Öykünün bir diğer önemli karakteri olan Shi Hong, Xie Huimin'in ideolojik katılığı ile Song Baoqi'nin kültürel ihmale bağlı savruluşu arasında konumlanarak, sınıfsal geçmişin praksis üzerindeki belirleyici etkisini temsil etmektedir. Babası bölge kademesinde görevli bir memur, annesi ise ilkokul öğretmeni olan Shi'nin ailesi, yalnızca maddi açıdan değil, kültürel sermaye açısından da ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Sartre'ın (2004) "kıtlık" kavramı ile tarif ettiği, yapısal yoksunlukların bireysel özgürlüğü sınırlayıcı etkisine karşın, bu aile ortamı Shi Hong'a geniş bir eylem alanı sunmaktadır. Ailenin, Marksist metinleri ve dünya edebiyatını düzenli okuma alışkanlığı, Shi'yi ideolojik kalıpların etkisinden korurken, eleştirel düşünme becerisini de geliştirmiştir. Kültür Devrimi'nin baskıcı koşullarında dahi Shakespeare'in *Fırtına*, Mao Dun'un *Seçilmiş Eserleri* ve Balsac'ın *Eugénie Grandet* gibi eserleri korumaları (Xinwu, 2016: 34), Kültür Devrimi'nin, toplumsal baskı, yasaklar ve ayrıştırıcı siyasi söylemler gibi, pratik-inert sonuçlarına karşı bilinçli bir direniş olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla, bu destekleyici ortamda Shi, güncel olayları ailesiyle tartışan küçük bir "kitap kurduna" (Xinwu, 2016: 33) dönüşmüştür. Shi'nin bu konumu, Sartre'ın praksis anlayışı açısından kritik bir noktayı işaret etmektedir. Sartre'a (2004) göre özgürlük, her zaman tarihsel koşullar içinde işlemektedir. Söz konusu tarihsel koşulların en belirginini olan sınıfsal geçmiş, bireysel eylem özgürlüğünü hem kısıtlamakta hem de olanaklı kılmaktadır (Sartre, 2004). Bu bağlamda sınıfsal geçmiş, yalnızca bireysel özgürlüğü kısıtlayan bir engel değildir aynı zamanda kişinin eylem olasılıklarını belirleyen bir olgudur. Kıtlık koşulları bireyin seçeneklerini daraltmaktadır. Ancak (kitaplık ve okuma alışkanlığı gibi) kültürel kaynaklar bireye özgür eylemlerini gerçekleştirme yolları sunabilmektedir. Shi Hong'a ailesi tarafından kazandırılan okuma pratiği, ideolojik söylemlere eleştirel yaklaşabilmesine olanak sağlamaktadır. Böylece praksis, edilgen olmaktan çıkmakta ve bilinçli ve özgür bir

eyleme dönüşmektedir. Bir başka deyişle, sınıfsal geçmiş kaçınılmaz bir kader olarak değil; eylemi yönlendiren ve dönüştürülebilir bir koşullar dizisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Shi, evinde düzenlediği bir okuma toplantısında, bir sokak çocuğunun topluma kazandırılmasını konu alan Sovyet öyküsü *The Watch*'un Lu Xun çevirisini sınıf arkadaşlarıyla paylaşmıştır. Bu sayede Shi, sınıf arkadaşlarının Song Baoqi'nin aralarına katılmasından duydukları korkuyu dönüştürmeyi amaçlamıştır. Okuma toplantısında seçtiği bu öyküyle, sınıf arkadaşlarının algısını yaratıcı biçimde şekillendirmeye çalışmıştır. Bu tavır, praksisin canlı bir ifadesidir. Shi, ailesinin sağladığı maddi ve kültürel kaynaklar sayesinde Gençlik Birliği'nin katı kurallarını sorgulamaya başlamıştır. Böylece, Dörtlü Çete'nin topluma yerleştirdiği pratik-inert ideolojiye karşı, özgürlüğün "durum" içindeki icrasını temsil eden bilinçli ve eleştirel eylemi gerçekleştirmiştir. Shi'nin edebi bir eseri araç olarak değerlendirme eylemi, Sartre'ın (2004) sözünü ettiği "dizisellikten" "kolektif eyleme" geçiş süreci bağlamında ele alındığında, sınıftaki çekingen bireysel tutumları ortak bir zemine toplamış ve "diziselliği" ortadan kaldırmıştır. Metin etrafında gelişen tartışma, ideolojik kalıpları pratik-inert tekrarlar olmaktan çıkarıp sorgulanabilir olduğunu hatırlatmıştır. Nitekim, öykünün son satırlarına doğru Zhang Öğretmen, öğrencilerine Song Baoqi'nin aralarına katılmasından hala endişe duyup duymadıklarını sorduğunda, öğrenciler hep bir ağızdan "Hayır!" (Xinwu, 2016: 36) cevabını vermiştir. Böylece korku, praksis yoluyla yeniden anlamlandırılmıştır. Bu bağlamda Shi Hong'un evi, pratik-inert sorgulandığı bir özgür eylem alanına dönüşmüştür.

2.6. Praksis ve Yara İzi

Çalışmanın önceki bölümlerinde belirtildiği üzere Yara İzi edebiyatı, özellikle Kültür Devrimi sırasında yürütülen radikal solcu politikaların toplum üzerinde yarattığı psikolojik yıkıma odaklanmaktadır. Yara İzi edebiyatı eserleri, kolektif travmayı satırlara dökmeyi hedefleyen bir tür katarsis işlevi görmektedir. Bu noktada

Sartre'ın praksis kavramı, Kültür Devrimi sonrası Çin'in toplumsal yapısına özel bir anlam kazanmaktadır. Zira praksis, söz konusu edebi akıma ismini vermiş olan "yaraların" iyileşme sürecini hem bireyi hem de toplumu dönüştüren bilinçli bir eylemler bütünü olarak çerçevelemektedir. *Başöğretmen* öyküsü bağlamında ise "yara" hem somut hem de metaforik düzeyde karşımıza çıkmaktadır. Song Baoqi'nin "yarılmış ve dikilmiş" dudağı (Xinwu, 2016: 26), rahatsız edici fiziksel bir yara olarak tasvir edilmiştir. Bu doğrultuda beden, fiziksel şiddetin hedefi olmuştur ve yaşanan psikolojik travmayı simgeleyen bir iz taşımaktadır. Öyküde metaforik düzeyde karşımıza çıkan "yara" ise Dörtlü Çete'nin Çin toplumu üzerine çöken ideolojik baskısıdır. Bu baskı, toplumsal yaşamın her alanına sirayet ettiği gibi, Zhang Öğretmen'in küçük sınıfına da yansıyan ve bireysel yaşamları karartan kolektif bir "yarayı" sembolize etmektedir.

Öykünün sonunda, Zhang Öğretmen'in park yürüyüşü esnasında öğrencisi Xie Huimin hakkında daldığı düşünceler, "yaranın," duygu birikimini praksise çeviren bir araç olduğunu kanıtlar niteliktedir: "Dörtlü Çete'nin, güçlü bir adalet duygusuna sahip, dürüst ve sade bir kızın ruhuna bulaştırdığı mikroplar, özenli bir tedaviyle ortadan kaldırılabildi" (Xinwu, 2016: 36). Burada kullanılan "mikrop" sözcüğü, Kültür Devrimi'nin etkisinin ekonomik ve sosyal alanla sınırlı kalmadığını; öznel bilinçleri de kirletip bozduğunu ifade etmektedir. Söz konusu "mikrop," geçmiş praksislerin birikerek bugünkü eylem olanaklarını daraltan pratik-inert etkisidir. Zhang Öğretmen'e göre, Xie Huimin ve Song Baoqi gibi ihmal edilmiş çocuklar Dörtlü Çete'nin "bulaşıcı hastalığını" (Xinwu, 2016: 36) taşımaktadır. Toplumsal travmaların ifade biçimi olan "yaralar" açık kaldıkça, söz konusu ideolojik "bulaşıcı hastalıklara" karşı savunmasız hale gelmektedirler. Ancak Zhang Öğretmen'in halkına duyduğu sevgi ve Dörtlü Çete'ye duyduğu nefreti bir eylem projesine dönüştürdüğünde, "yara" bir ağıt olmaktan çıkıp toplumsal bir çağrıya dönüşmektedir. Sartre'a göre (2004) özgürlük tarihsel zorunluluklar ve maddi yoksunluklar içinde ortaya çıkmaktadır. Zhang Öğretmen'in seçimleri de söz konusu özgürlük tanımı ile örtüşmektedir.

Parktaki yürüyüşü esnasında duygusal yoğunluğunu pedagojik ve politik bir tasarıya çevirmiştir:

Dörtlü Çete'yi reddetmek ve genç Song da dahil olmak üzere, tüm sınıfı eğitmek için kapsamlı bir çalışma programı düzenleyecekti. Ertesi gün Parti şubesine gidip onların desteğini alacaktı... Zhang Öğretmen sıkı çalışmayı göze almıştı ve gereken desteği de bulmakta kararlıydı. Yine de bazı öğretmenlerin kuşkuları onun da aklından geçiyordu. Öğretmenler toplantısında mutlaka konuşmalıydı. Bir öğretmen yalnızca sınıfta fen ve beşerî bilim dersleri verip öğrencilere genel bir eğitim kazandırmakla kalmamalı; onların ahlakını, zekâsını ve bedensel sağlığını da geliştirmeliydi. Öğrencileri tarlalara ve fabrikalara götürmek yetmezdi. Ufuklarını genişletmeli, onları dünya kültürüne ilgi duymaya da yönlendirmeliydi. Böylece analitik yeteneklerini geliştirip sosyalist devrim ve insanın daha iyi mirasçıları olabileceklerdi. (Xinwu, 2016: 37)

Böylece “yara”, geçmişin izini bugünün eylemine bağlayan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, Yara İzi edebiyatının bireyi merkeze alan yaklaşımı, toplumsal travmaları görünür kılmamanın ötesine geçmektedir. Bastırılmış duyarlılıkların canlandırılması, öğrenciyi “nesne” olmaktan çıkarıp tarih yazan özneye dönüştürmektedir. Zhang Öğretmen’in edebiyata, eleştirel düşünceye ve empatiye dayalı eğitim anlayışı, kıtlığın (maddi ve kültürel kaynak darlığının) insanları karşı karşıya getirdiği bir toplumda, özgürlüğü “zorunluluk” içerisinde icra etmeyi hedeflemektedir. Kısacası “yara,” özgürlük-zorunluluk diyalektiğinin görünür kılındığı iz olarak değerlendirilebilir. Geçmiş praksisin birikimi ve geleceğe yönelen tasarı aynı noktada kesişmektedir. Burada “yara” bir hatıra değil, bir hareket fiilidir ve geçmişin sorumluluğunu yüklenip onu aşma iradesini ifade etmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışma, Liu Xinwu'nun *Başöğretmen* öyküsünü Sartre'in varoluşçu Marksist çerçevesiyle değerlendirirken, yapısal kısıtlamalar ile bireysel praksis arasındaki diyalektiği görünür kılmayı amaçlamıştır. İnceleme boyunca gösterildiği gibi, öyküde

tasvir edilen sınıf ideolojinin üretildiği ve dönüştürüldüğü bir alandır. Zhang Öğretmen'in Song Baoqi'yi sınıfa dâhil etmesi, Xie Huimin'in ideolojik katılığını yönlendirmeye çalışması ve Shi Hong'un kültürel birikimini sınıf arkadaşlarıyla paylaşması, praksisin hem bireysel hem kolektif düzlemde nasıl işlediğini somutlaştırmaktadır. Böylece *Başöğretmen* öyküsü, psikolojik travmaları görünür kılmakla kalmamakta, aynı zamanda "yarayı" toplumsal iyileşmenin başlangıç noktası olarak konumlandıran pedagojik bir etik önerir.

Sartre'ın pratik-inert kavramı, öyküdeki atıl eylemleri ve kurumsallaşmış alışkanlıkları fark etmemize imkân vermektedir. İdolojik baskı ve kıtlığın ürettiği dizisellik, öğrencilerin ve öğretmenlerin eylem alanını daraltmaktadır. Buna karşın öykü, kolektif praksis olarak tanımlayabileceğimiz basit ama etkili eylemler ile özgür seçimin mümkün olabildiğini göstermektedir. Sınıf toplantıları, okuma etkinlikleri ve ev ziyaretleri bireysel praksisin kolektif bir yönelimle bulunduğu anlara dönüşmektedir. Bu yüzden, öyküdeki pedagojik pratikler yalnızca bilgi aktarımı değil, kolektif praksis aracılığıyla tarihi yeniden yazma girişimleri olarak yorumlanabilir.

Bu çalışma, Yara İzi edebiyatı öykülerini yalnızca "mağduriyet anlatıları" içinde konumlandıran yaklaşımları sorgulamayı amaçlamıştır. *Başöğretmen*, mağduriyeti kabul edip görünür kılmak yerine, onu pedagojik ve siyasal bir eyleme dönüştürmenin yollarını aramaktadır. Öykü, sınıfsal eşitsizliklerin pratik-inert içinde nasıl oluştuğunu ve nasıl çözülebileceğini göstermektedir. Eşitsizlikler yalnızca dışsal yapıların meselesi değildir; öğretmenlerin, öğrencilerin ve kurumların her gün yeniden ürettiği ya da dönüştürdüğü bir pratikler toplamıdır. Bu nedenle, Liu Xinwu'nun önerdiği pedagojik etik, eleştirel düşünce, edebî duyarlılık ve ortaklaşa öğrenme süreçlerini öne çıkarmaktadır. Ancak, öykünün tarihsel bağlamı, Mao Zedong sonrası erken dönemin politik diline ait temkinliliği taşımaktadır. Bu durum eleştirinin boyutunu belirlemektedir. Emek, mekânsal eşitsizlikler ve duygulanım rejimleri gibi boyutlar, öyküde yalnızca izlekler hâlinde belirse de derinlemesine incelemeye açıktır. Gelecek çalışmalar, *Başöğretmen* öyküsünü diğer Yara İzi metinleriyle karşılaştırarak bu

eksenleri genişletebilir. Sonuç olarak, Sartre'ın praksis kavramıyla okunduğunda *Başöğretmen*, travmanın edebi temsili olmaktan çok, özgürlüğün durum içindeki icrasına dair bir kılavuza dönüşür. Zhang Öğretmen'in akşam yürüyüşünde aldığı çiçek kokuları ve gördüğü yıldızların parıltısı, yalnızca estetik bir arka plan değil, politik atmosferin değişimine işaret eden motifler olarak değerlendirilebilir. Yara izi, geçmişin ağırlığını taşıırken aynı anda geleceğin yönünü işaret etmektedir. Zhang Öğretmen'in sınıfı, bu iki zamanı birbirine bağlayan sahne olarak ortaya çıkmaktadır. Öğretmen ile öğrencinin paylaştığı her küçük karar, diziselliğin direncini kıran kolektif bir eylem denemesine dönüşmektedir.

KAYNAKÇA

- Althusser, L. (2001). *Lenin and philosophy and other essays* (B. Brewster, Çev.). Monthly Review Press.
- Anderson, P. (2007). *Batı Marksizmi Üzerine Düşünceler*. (B. Aksoy, Çev.). İstanbul: Birikim Yayınları
- Ayıtgu Metin, G. (2022). Sartre'da Zamansallık, Varoluş ve Praksis İlişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 39(2), 519-529. Doi: 10.32600/huefd.1006588
- Burke, K. (1969). *A Rhetoric of Motives*. University of California Press.
- Castelli, A. (2020). *The Modernity of Chinese Postmodern Literature*. Peter Lang.
- Castelli, A. (2016). Scar Literature: A Step Before Existentialism. *Research Journal of Humanities and Cultural Studies*, 2(1), 47-80.
- Duke, M. S. (1985). Chine Literature in the Post-Mao Era: The Return of "Critical Realism." M. S. Duke (Ed.), *Contemporary Chinese literature: An anthology of Post-Mao fiction and poetry* içinde (s. 116-119). M. E. Sharpe.
- Hong, Z, 洪子诚. (2007). "Wénxué Shǐ" (Xiūding Bǎn), 257 Yè, Běijīng Dàxué Chūbǎn Shè 2007 Niánbǎn (Çağdaş Çin Edebiyatı Tarihi)", Peking University Press.
- Karağaç, G. (2021). Yeni Bir Edebi Akımın Başlangıcı: Lu Xinhua ve Yara İzi Edebiyatı. G. Ünal, & G. Karakaş (Ed.), *Çin Edebiyatı Seçkisi (Modern ve Çağdaş Dönem)* içinde (s. 47-58). Gece Kitaplığı.
- Kobayashi, F. (1971). The Great Cultural Revolution and Educational Reform: The Image of a Socialist Man. *The Developing Economies*, 9(4), 490-501. Doi: 10.1111/j.1746-1049.1971.tb00686.x
- Leung, L. (2016). *Contemporary Chinese Fiction Writers: Biography, Bibliography, and Critical Assessment*. Routledge.

**PRAKSİS VE SINIFSAE EŞİTSİZLİK ARASINDA BİREY:
LIU XINWU'NUN BAŞÖĞRETMEN ÖYKÜSÜNE SARTERYEN BİR YAKLAŞIM**

- Louie, K. (1983). New Forms of Realism in Chinese Literature: The St John's University conference. *The Australian Journal of Chinese Affairs*, 9, 99-113.
- Marx, K. (1999). Feuerbach Üzerine Tezler (İ. Yarkın, Çev.). F. Engels, *Ludwig Feuerbach ve Klasik Alman Felsefesinin Sonu* (s. 65-68) içinde. İstanbul: İnter Yayınları.
- McDougall, B. S., ve K. Louie. (1997). *The Literature of China in the Twentieth Century*. Columbia University Press.
- Özdemir Akgündüz, G. (2013). Sartre Düşüncesi'nde Etik Birliktelik Olanığı: Özne-Biz. *Posseible Düşünme Dergisi*, 3, 25-43.
- Sartre, J. P. (1981). *Yöntem Araştırmaları: Diyalektik Aklın Eleştirisi* (S. R. Kırkoğlu, Çev.). İstanbul: Ağaoğlu Yayınevi.
- Sartre, J. P. (2004). *Critique of Dialectical Reason Volume 1: Theory of Practical Ensembles*. (A. Sheridan-Smith, Çev.). London: Verso.
- Sartre, J. P. (2021). *Varlık ve Hiçlik: Fenomenolojik Ontoloji Denemesi* (T. Ilgaz, G. Çankaya Eksen, Çev.). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Soper, K. (1986). *Humanism and Anti-Humanism*. London: Hutchinson.
- Xinwu, L., 刘心武. (2002a). 风正一帆悬Fengzhengyifanxuan (Rüzgarla Yelken Açmak). 刘心武自述Liu Xinwu zishu (Liu Xinwu'nun Kendi Sözleriyle) içinde (174-179). Daxiang chubanshe.
- Xinwu, L., 刘心武. (2002b). 关于班主任的回忆Guanyu'Banzhuren'dehuiyi (Başöğretmen'in Anıları). 刘心武自述Liu Xinwu zishu (Liu Xinwu'nun Kendi Sözleriyle) içinde (146-152). Daxiang chubanshe.
- Xinwu, L. 刘心武. (2016). 班主任Banzhuren (Başöğretmen). Lu Yuanchang ve Yuan Haotai (Ed.) 刘心武文萃Liu Xinwu wen cui (Liu Xinwu'nun Seçilmiş Eserleri) içinde (15-38). Yilin chubanshe.
- Yang, M., ve D. Kuiken. (2016). Scar: A Social Metaphor for Working Through Revolution Trauma. *Frontiers of Literary Studies in China*, 10(2), (2016): 318-342.
- Zhou, G. (2024). The Knowledge and Power in Chinese Education. *Cogent Arts & Humanities*, 11(1), 2335765. Doi: 10.1080/23311983.2024.2335765